управління функціональними підсистемами зводяться до вчинення певних управлінських дій, що не пов'язані з виданням актів управління. Отже, у першому і другому випадках форми пов'язані з реалізацією та виконанням державно-владних повноважень.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст.141.

2. Покайчук В. Я. Сили охорони правопорядку як система / В. Я. Покайчук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 2. – С. 149-155.

3. Шмаков О.М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / Шмаков О.М. – Х.: Військовий ін-т ВВ МВС України, 2005. – 362 с.

Примаченко Віталій Федорович
к.ю.н., доц., завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ

Диференціація (лат. differentia – різниця, відмінність) та індивідуалізація (лат. individuum–неподільне) виконання покарання –принципи кримінально-виконавчого права та законодавства, виконання і відбування покарань, які є похідними від принципів (напрямів, методів) кримінально-правової політики диференціації і індивідуалізації кримінальної відповідальності. У загальному вони передбачають, що до різних груп засуджених повинні застосовуватися різні правові обмеження в залежності від їх соціально-демографічної характеристики, ступеня тяжкості вчиненого злочину, форми вини, попередньої злочинної діяльності, а також враховуватися індивідуальні особливості засудженого та його поведінка під час відбування покарання.

Кримінально-виконавчий кодекс України,прийнятий 11 липня 2003 року (далі – КВК України), вперше у вітчизняному законодавстві закріплює сформульовані принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарання, серед яких і принципи диференціації та індивідуалізації виконання покарання. Проте, зміст принципів є не конкретизованим, що у свою чергу, утворило різноманіття наукових поглядів не лише щодо розуміння їх сутності, а й відносно того, принципами чого вони є (кримінально-виконавчої політики, кримінально-виконавчого права, кримінально-виконавчого законодавства, діяльності органів і установ виконання покарань). У цьому контексті, слід відзначити, що принципи кримінально-виконавчого законодавства, закріплені у ст. 5 КВК України, є втіленням принципів кримінально-виконавчого права, які були сформульовані наукою кримінально-виконавчого права і які є виразом головного, основного в цій галузі права, а також відображають тенденцію його розвитку та шляхи вдосконалення [1, с.27].

Не менш дискусійним постає питання чи є диференціація та індивідуалі-

зація виконання покарання одним принципом чи двома принципами.

У певних роботах науковці, розглядаючи принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарання, виокремлюють із нього у якості окремого принципу лише індивідуалізацію покарання, а диференціацію покарання принципом не вважають[2, с.41].

Існує також позиція вчених, які вважають, що це один принцип, який є похідним від принципу справедливості, і який поділяється на два підпринципи – диференціацію і індивідуалізацію. Диференціація виконання покарання проявляється, перш за все, у встановленому порядку виконання та відбування покарання, який застосовується дозовано залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених, тобто шляхом фактичної реалізації кари, що випливає з позбавлення волі.

Індивідуалізація ж виконання покарання полягає в тому, що в умовах дотримання загальних приписів закону відносно виконання покарання має місце індивідуальний підхід до кожного засудженого, що означає вибір потрібних саме даному засудженому заходів [1, с.27-28].

Крім того, у наукових працях визначають, що у змісті, закріпленого в ст. 5 КВК України, принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання об'єднані не два різних принципи, хоча й тотожні по деяких формах прояву, а два однорідні підпринципи, один із яких має загальний характер (диференціація), а інший – конкретний (індивідуалізація). Проте, з метою спрощення реалізації даного принципу на практиці та відвернення правових помилок і порушень прав засуджених, пропонується роз'єднати та виділити в ст. 5 КВК України окремо принцип диференціації та принцип індивідуалізації виконання і відбування покарань[3, с.90, 93].

У будь-якому випадку зміст диференціації виконання покарання та зміст індивідуалізації виконання покарання потребують свого розкриття як у своїй відносній єдності, так і щодо кожного окремо.

Принцип диференціації виконання покарання полягає у розподілі засуджених по певних групах (категоріях, розрядах, блоках) на підставі ознак, які визначені законодавством або кримінально-виконавчою практикою, а також засобів і методів кримінології, пенітенціарної педагогіки та психології. Наприклад, у КВК України цей принцип безпосередньо дістав своє відображення у ст.ст. 92 та 94, де передбачене роздільне тримання засуджених до позбавлення волі у виправних і виховних колоніях (чоловіків і жінок, неповнолітніх і дорослих, осіб вперше засуджених до позбавлення волі і тих, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі і т.д.), а також їх структурні дільниці (карантину, діагностики і розподілу, ресоціалізації, посиленого контролю, соціальної адаптації, соціальної реабілітації).

Диференціація виконання покарання виявляється також у різних умовах тримання засуджених, різному правовому становищі, рівні ізоляції, які застосовуються залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених. Цілком справедливим видається тримання засуджених до довічного позбавлення волі в установах найвищого (максимального) рівня безпеки [4, с.155].

Для ефективності виконання покарання згідно принципу його диференціації важливе значення має класифікація засуджених. Вона може бути здійснена за сукупністю ознак або окремими елементами між групами. Науково обґрун-

тована система класифікації осіб, які вчинили злочини, дає можливість кримінально-виконавчим органам та установам диференційовано виконувати покарання.По суті класифікація є науково обґрунтованим методом, за допомогою якого забезпечується диференціація виконання покарання та здійснення виправного впливу, і в результаті забезпечується дотримання іншого принципу – індивідуалізації виконання покарання.

Класифікація засуджених є багатоступеневою та динамічною. «Багатоступеневість» класифікації передбачає певну її ієрархію: спочатку класифікація засуджених при визначенні місця відбування покарання комісією з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, потім – наявність класифікації засуджених при виконанні покарання у виправних колоніях. І в одному, і в іншому випадку комісія та адміністрація виправної колонії керується як загальними критеріями (стать, вік, кількість судимостей тощо), так і спеціальними (визначення рівня безпеки виправної колонії в одному випадку, в іншому – застосування заходів заохочення і стягнення). «Динамічність» класифікації у процесі виконання покарання полягає у можливій зміні правового становища засудженого залежно від його поведінки і ставлення до праці і навчання [5, с.97].

Принцип індивідуалізації виконання покарання спрямований не на певні групи засуджених, а на індивідуальні особливості особи засудженого, які мають значення при відбуванні ним покарання. У даному випадку, необхідно вести мову про те, що цей принцип знаходить своє відображення і реалізацію через ч. 4 ст. 6 КВК України де зазначається, що засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання.

Індивідуалізація виконання покарання перш за все передбачає використання засобів карально-виховного впливу, які направлені на формування у засудженого соціально корисних якостей особи, стимулювання його правомірної поведінки, підвищення рівня правої культури і в кінцевому результаті декриміналізації його свідомості. Наприклад, у ч. 1 ст. 123 КВК України зазначено, що соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі, спрямована на формування та закріплення у них прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів.

Стимулювання ж правослухняної поведінки засуджених, у відповідності із ч. 4 ст. 123 КВК України, здійснюється за допомогою програм диференційованого виховного впливу з урахуванням їхньої поведінки, психічного стану і ступеня соціальної занедбаності.

Сутність принципу індивідуалізації виконання покарання полягає у тому, що заходи карально-виховного впливу застосовуються до засуджених в залежності від їх поведінки, а також всієї сукупності інформації, яка характеризує особу злочинця. Ігнорування цих та інших факторів чи їх недостатнє вивчення у кожному конкретному випадку знижує ефективність застосування виправного впливу, що не буде сприяти якісному досягненню мети покарання.

1. Кримінально-виконавчий кодекс України.Науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк, І.С. Яковець; за заг. ред. А.Х. Степанюка. вид. друге, доп. і перероб. – Харків: ТОВ «Одіссей», 2008. 560 с.

2. Гель А.П., Семаков Г.С., Яковець І.С. Кримінально-виконавче право України: навчальний посібник /за ред. А.Х. Степанюка. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с.

3. Конопельський В.Я. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі: поняття, зміст, реалізація у кримінально-виконавчій діяльності України: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 474 с.

4. Джужа О.М., Богатирьов І.Г., Колб О.Г., Василевич В.В. та ін.Кримінально-виконавче право України: підручник / за заг. ред. О.М. Джужи. Київ: Атіка, 2010. 752 с.

5. Пузирьов М.С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2014. 300 с.

Резнік Юлія Степанівна
к.ю.н., викладач відділу
підготовки прокурорів з підтримання
державного обвинувачення в суді
Національної академії прокуратури України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

В умовах формування ринку в країнах з перехідною економікою на тлі економічної кризи, що зберігається, відбувається зрощування законної і кримінальної економічної діяльності. Криза економіки в цілому та її кримінальні прояви взаємно підсилюють і збільшують негативні наслідки та загрози для економічної безпеки і національної безпеки в цілому.

На жаль криміналізація економіки є серед основних загроз економічній безпеці України.

Аналіз чинного законодавства та практики свідчить, що функції з протидії злочинам діяльності у сфері економіки невиправдано розпорошені. Зокрема такими повноваженнями наділені підрозділи Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України, які протидіють злочинам у сфері економіки, підрозділи податкової міліції та Департамент боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхомДержавної фіскальної служби України.

Ситуацію по міжвідомчій розпорошеності і дублювання функцій між різними органами, необхідно змінити в законодавчому порядку, оскільки вона являє собою непереборну перешкоду на шляху викорінення злочинності у сфері економіки.

Для вирішення цієї проблеми необхідно визначити єдину державну стратегію і тактику боротьби зі злочинами у сфері економіки, кардинально посилити протидію цим злочинам, особливо пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів та легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, знешкодити тіньові схеми такої діяльності.

Досягти цієї мети можливо через зосередження зусиль по протидії цим злочинам в єдиній структурі, створивши на базі підрозділів, які протидіють